

SIAURIETIŠKI ATSIVERIMAI

Pasvalio krašto kultūros, istorijos laikraštis

1999 m. birželis Nr.5

Juozo Adamkavičiaus nuotrauka, 1943 m. kovo 26 d.

Laikas, sustingęs ties begaliniu sopuliu virtusia 1941 -ųjų birželio 14-osios riba, vėl beldžiasi mūsų širdysna vieninteliu žodžiu - atminkim!

Tą sopulį išgyveno ir suprato Pasvalio gimnazistai, vokiečių okupacijos metais leistame laikraštyje "Mūsų žingsniai" paskelbę išvežtųjų mokinių sąrašą, paskyrę jiems savo kūrybos puslapius.

Elegiška skaudžiais žodžiais prabyla gimnazistas Bronius Žilys, žuvęs pokario pasipriešinimo kovose.

Bronius Žilys

IŠVEŽTAM DRAUGUI

*Juoksis baltos vyšnios vėl jurginams žydint;
O bus skaidrios dienos, kaip Lėvuo skaidrus.
Suvirpės man žodžiai, tavo vardą minint,
Suvirpės man pirštai, kad tavęs nebus.*

*Pasiklausiu ašen pilko kello kryžiaus,
Ramunėlės žiedo, balto iš rugių,
Ar pareisi tujen, kartą dar sugrįši,
Prasvajosi naktį ties klevais abu?*

*Taip liūdnei, be žodžių, atsidus smutkelis,
Ir abu pravirksim kryžkely liūdnei.
Kurgi nuringavo šitas pilkas kelias,
Kurgi tu sustosi svetimoj šaly? -*

*Sudainuos sesulės subatvakarėly,
Prarymos bernellai pradalgiuos ilgai,
Žvelgs vosilkų akys rugiuose pamėle,
Gal tujen sugrįši kartą dar čionai -*

*Bus patvinę džiaugsmo, kaip Lėvuo patvinsta,
Ir seni žilvičiai kaip niekad žalluos.
Suvirpės man širdį, močiai saulei mirštant,
Suvirpės man žodžiai vidury dalnos.*

"Mūsų žingsniai", 1942.

SAULUTEI SKELBIANT VASAROS PRADŽIĄ

Rodos, džiaukis, gėrėkis vaiskia žaluma, paukštelių čiulbesiu, krykštaujantais laimingais vaikučiais... Ypač Tarptautinės vaikų gynimo dienos proga. Deja, tą džiaugsmą dar temdo nemaža rūpestių. Apie minimos datos prasmę, vaikų užimtumą, nusikalstamumą bei kitais darbu su vaikais klausimais paprašėme pasidalyti mintimis Pasvalio savivaldybės švietimo ir sporto skyriaus PUVKC vadovaujančią specialistę, mokytoją Vidą Stokienę, Savivaldybės Vaikų teisių apsaugos tarnybos vedėją Ireną Vaitekūniene ir PK Nepilnamečių reikalų inspektore Genovaitę Meliūniene.

Vida Stokienė

Birželio 1-oji - vasaros pradžia. Ji sutampa su Tarptautine vaikų gynimo diena, kurią paskelbė Jungtinių Tautų Organizacija, įkurta 1945 m.

Jungtinių Tautų Organizacijos vienas iš pagrindinių tikslų - išsaugoti taiką visame pasaulyje, neleisti įsiliepsnoti naujiems karams, 1948 metų gruodžio 10 dieną JTO priėmė ir paskelbė Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją.

Dar 1862 metais prancūzų rašytojas V.Hugo rašė: "Parodykite man moterį ir kūdikį. Juk tikrai iš to rūpinimosi laipsnio, kokiu apgobiamos šios dvi silpnos būtybės, ir tegalime spręsti apie civilizacijos lygį". Po 60 metų Anglijoje E.Jebb įkūrė organizaciją "Gelbėkite vaikus". Dar 65-erių metų prireikė, kad 1989 metų lapkričio 20 dieną Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja patvirtino Vaiko teisių konvenciją. Tai pats svarbiausias pasaulyje žmogaus teisių dokumentas. Lietuvos Respublika prie

Konvencijos prisijungė 1992 m. sausio 8 d., o 1995 metų liepos 3 dieną ją ratifikavo Seime. Belieka sąžiningai vykdyti šio dokumento nuostatas ir reguliariai atsiskaityti Jungtinių Tautų Komitetui, ką valstybė padarė laiduodama ir gindama vaikų teises. Tačiau vaikai, sužinoję savo teises, neturi pamiršti, kad jos nustoja galiojusios, jeigu jomis naudojamesi mes pažeidžiamė kitų žmonių teises. Vaikų teisių apsaugos tarnyba, savivaldybių policija dažnai pateikia duomenų apie ganėtinai kraupią Lietuvos vaikų padėtį: šeimų nestabilumas, alkoholis, nedarbas, skurdas, dvasinių vertybių nuosmukis sąlygoja nusikalstamumo didėjimą ir vaikų sergamumą. Todėl Šeima, Mokykla, Bažnyčia ir Visuomenė turi sutelkti savo jėgas laisvos Lietuvos gyvenimui atstatymui. Juk per 50 skaudžios sovietinės okupacijos metų labai daug prarasta vykdant kultūrinę genocidą ir rusifikaciją. Didelį vaidmenį čia turėtų atlikti jaunimo organizacijos. Rajone veikia skautų, jaunųjų krikščionių demokratų, ūkininkų judėjimai. Jų programose ženklia vieta turi užimti laisvos ir kūrybiškos asmenybės ugdymas.

Tarptautinės vaikų gynimo dienos proga visiems vaikams linkiu būti laimingiems. Laimingiems visur - namuose, mokykloje, su draugais...

Irena

Vaitekūniene

Nuo 1996

m. vaikų skaičius Pasvalio rajone mažėjo. Vaikai iki 18 metų amžiaus sudaro 26,98% Pasvalio rajono gyventojų.

Apie 79% vaikų gyvena šeimose, kuriose yra abu tėvai.

Su vienu iš tėvų, dažniausiai motina, gyvena apie 16% vaikų.

1999 m. sausio 1 d. rajono vaikų globos namuose gyveno 33, Panevėžio kūdikių namuose - 2, Panevėžio vaikų globos namuose - 8 vaikai.

Gyvenančių šeimose vaikų skaičius nuo 96 vaikų 1996 metais išaugo iki 110 1998 metais arba 14,6%.

Tarp vaikų, netekusių tėvų globos, 1998 m. - 71,6% sudarė asocialių šeimų vaikai (respublikoje 83%). Asocialių šeimų, kuriose auga vaikai, palyginus su 1996 m., padaugėjo 22,03%, jose vaikų 17,12%.

1998 m. 48,39% vaikų, netekusių tėvų globos, turi abu tėvus ir 51,61% - vieną iš tėvų. 1998 metais į šeimas buvo paimta globoti 48,5% vaikų, netekusių tėvų globos (respublikoje - 40%).

Rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokosi 5632 vaikai. 2190 vaikų yra skirtas nemokamas maitinimas mokyklose.

Globos pašalpos yra mokamos 84 vaikams, netekusiems tėvų globos.

Rajone gyvena 1016 daugiavaikių šeimų. Šeimose, auginančiose 3 ir daugiau vaikų, auga 3472 vaikai. Susirūpinimą kelia probleminės (nedarnios) šeimos, kurių kasmet mūsų rajone daugėja.

Beveik visų probleminių šeimų tėvai neturi nuolatinio darbo arba dirba tik vienas iš tėvų. Apie 57% probleminių šeimų yra gausios, augina 3 ir daugiau vaikų.

Vaikų teisių apsaugos tarnyba, spręsdama įvairius klausimus (vaikų globos, nepriežiūros, vaikų teisių pažeidimus, mokyklos nelankymą) bendradarbiauja su seniūnijų seniūnais, socialinėmis darbuotojomis, švietimo, medicinos įstaigomis, policija, visuomeninėmis organizacijomis, besirūpinančiomis vaikais ir probleminėmis šeimomis. Nuolat lankomasi probleminėse šeimose, padedama tėvams spręsti jų problemas. Tarnybos darbuotojai atstovauja teismuose vaikų interesams, nagrinėjant baudžiamąsias bylas, sprendžiant klausimus dėl vaikų gyvenamosios vietos nustatymo, įvaikinimo bylose ar dėl tėvystės teisių atėmimo ar vaikų paėmimo iš tėvų, neatimant tėvystės teisių.

Genovaitė Meliūniene

Nemažai nepilnamečių nesimoko ir nedirba, vaikatauja gatvėse, neretai jie įtraukiami į nusikalstamą veiklą, girtavimą ir narkomaniją, prostituciją.

Nors 1998 m. nepilnamečių nusikalstamumas rajone sumažėjo (42 nusikaltimai, 1997 - 72), tačiau nusiraminti dar nederėtų, nes per penkis šiuo metų mėnesius nepilnamečiai rajone jau padarė 10 nusikaltimų. Nusikaltimuose 1998 m. dalyvavo 39 nepilnamečiai (1997 m. - 42), per 1999 m. penkis mėnesius - 6. Viena iš priežasčių, dėl ko nepilnamečiai padarė nusikaltimą, yra tėvų abejingumas, nepakankamas dėmesys vaikų auklėjimui, jų elgesio kontrolė. Turime pavyzdžių, kad nepilnamečiai, grįžę iš pataisų darbų kolonijos, vėl padaro naują nusikaltimą, ir teismas jau ilgesniam laikui atima laisvę; mergaitė po išgirsto teismo nuosprendžio verkusi, atrodo, nuosirdžiom ašarom, po kelių mėnesių įvykdo naują vagystę. Tokių vaiko elgesį tėvai dažnai sieja su bloga draugų įtaka, kaltina visus, bet savo kaltės neįžiūri. Tėvų dėmesys, matyt, turėtų būti

atkreiptas į tai, kad nepilnamečiai dažnai labai anksti pasprunka nuo jų kontrolės. Norėtųsi priminti, kad tebegalioja rajono mero priimtas nutarimas, kuriame numatyta, kad paugliai viešose vietose vieni, be tėvų gali lankytis vasaros metu iki 23.00 val., o žiemos metu iki 22.00 val. Nereikėtų pamiršti, kad iš nepilnamečio nusikaltėlio tampama suaugusiu nusikaltėliu, kurio reikia bijoti.

Antra priežastis - nepilnamečių neužimtumas. Niekur nedirbantys ir nesimokantys nepilnamečiai rajone per 1998 m. padarė 21 nusikaltimą, iš 6 nepilnamečių, kurie per šiuo metų penkis mėnesius padarė nusikaltimus, 4 niekur nedirba ir nesimoko. Įstatymas numato, kad vaikai iki 16 metų privalo lankyti mokyklą. LR ATPK 215 str. numatyta, kad tėvai, kurie vengia leisti vaikus į mokyklą, neturinčius 16 metų, yra baudžiami administracine tvarka.

Jaunėja nusikaltimus ir teises pažeidimus įvykdančių asmenų amžius. 1998 m. 24 nepilnamečiai, padarę nusikaltimus, neturėjo 14-kos metų (1997 m. - 14), per 1999 m. penkis mėnesius - 9 nepilnamečiai. Tikimės, kad šiemetams numatytos priemonės padės užkirsti kelią nepilnamečių nusikalstamumui. Tačiau būtų gerai, kad išsipildytų Dostojevskio žodžiai: "Norėčiau gyventi ne tokioje valstybėje, kur negalima būtų padaryti nusikaltimo, o tokioje - kur būtų galima, bet žmogus to nenorėtų".

Atmintis

Gegužės 22-ąją - Partizanų dieną - Prezidentas Valdas Adamkus suteikė Vyčio kryžiaus trečiojo laipsnio ordiną mūsų kraštiečiui žurnalistui rezistentui Julijonui Būtėnui (žr. faksimilę). Ta proga, norėdami pagerbti ir prisiminti šį iškilų žmogų, spausdiname jo bičiulio prof. Juozo Brazaičio atsiminimus, ryškiausiai atskleidžiančius Julijono Būtėno asmenybę, aukos esmę.

Juozas Brazaitis

LAISVOJO PASAULIO LIETUVIŲ ŠVIESIOJI AUKA

Aukštaitis, iš Joniškėlio, jautriasis. Didelis talentas kalbom - žurnalistikos reikalui naudojosi vokiečių, prancūzų, anglų, rusų, italų, švedų kalbom. Kalbos buvo jam priemonė gausiai lektūrai, kuri padėjo jam suprasti žmonijos dinamikos kelią.

Būtėnas matė tos dinamikos du didžiuosius veiksnius - didžias idėjas ir didžias asmenybes, kurios tas idėjas neša. Didžios idėjos, krikščioniška ir antikrikščioniška, jo epochoje rungėsi globaliniu plotu ir žmonijos istoriją darė konvulsingai dramatiška.

Su optimizmu Būtėnas regėjo, kad krikščioniškos idėjos pranašumas vis labiau pripažįstamas ir išpažįstamas. Jai nukelti į gyvenimą, paversti jėga, kuri imtų dominuoti inertišką masių gyvenimą, reikia pakilių asmenybių. Jų labiausiai trūko idėjai nešti, masei paveikti. Būtėnas matė ir rašė, kad asmenybių moralinė ir etinė pažanga yra atsilikusi nuo jų intelektualinio genijaus. Ypačiai jį gąsdino įsigalėjusi hipokrizė, veidmainingas idealistiniais šūkais savinaudiškų siekimų dengimas. Hipokrizė buvo įsigalėjusi tiek Vakaruose, tiek tarp savųjų.

Tačiau ir čia su optimizmu Būtėnas rankiojo šviesuosius ženklus, tikėdamas: "Ir vis dėlto ne masių inercijai atgrasinti nuo užsimojimų ir pastangų naujosios visuomenės minties šauklius, įsitikinus savojo kelio išganingumu... Jie tebetiki visuomeniškai puolusio žmogaus prisikėlimu... Šaunių tokio visuomeninio atsinaujinimo reiškinį matom ne vienoje šalyje. Į tą srovę įsijungia vis daugiau ir daugiau taurių asmenybių... Į tą srovę neįtraukta nelieka ir mūsų tautinė bendruomenė".

Sekdamas pasaulio politikos lyderių pareiškimus ir didžiuosius Europos bei Amerikos spaudos kolumnistus, jis pasidavė tikėjimui, kad iš antrojo pasaulinio karo chaoso iškils tautom laisvė, socialinis teisingumas,

tarptautinis solidarumas. Tokia žmonijos dinamikos perspektyva tikėjo. Jos laukė ir savo tėvynei. Ne tik laukė - norėjo ir pats būti aktyvus to proceso narys mažame savo tautos ar tautinės bendruomenės plote. Tai aukštesnė savam buvimui ir veikimui prasmė.

Juozo Lukšos, jaunesnio vyro už Julijoną, pasirodymas Vakaruose jam buvo pragiedrėjimas. Matė Juozą Lukšą kaip reiškėją jaunos generacijos, kuri išpažįsta savo idealą žodžiais ir darbais, neša tautos gyvybę ir kovuoja dėl pokario tvarkos. Ir kada Lukša pakalbino Julijoną vykti į Lietuvą, nes intelektualinis kadras labai ten reikalingas, Julijonas nesakė nei taip, nei ne. Demonstracijos net žodžiu nemėgo. Kvietimą priėmė kaip savaime suprantamą dalyką. Vykti į kraštą jam pačiam ėmė rodytis naujas asmeninio gyvenimo įprasminimas - po pilko dieninio žurnalistinio darbo, kuris, žinojo, mažai kam reikalingas, nors jo politinės apžvalgos skaitytojus žavėjo erudicija ir formos elegancija, - po emigracinės karštligės, siautusias aplinkui, bet Julijono neviliojusios, nes tai jam rodė tik vegetacijos pratęsimas, - staiga nauja gyvenimo prasmė.

Jam, vyresnio amžiaus vyrui, kelionei pasirodymo praktika nebuvo lengva. Nebe tie metai šokinėti nuo tramplino ir virsti kūliais, kad priprastum prie šokimo su parašutu. Bet negi su tuo rodytiesi jaunesniems; turi pasistengti ir neatsilikti, - pasakojo Julijonas su šiltu atviru šypsniu.

Kelionės aktui rengėsi kaip didelei savo gyvenimo šventei, ne kaip avantiūrai. Prieš vykdamas Lietuvon, nuskubėjo bažnytėlėn, kaip jis sakė, atsiskaityti su Dievuliu. Buvo beveik nelaimingas, kai paskutiniu momentu jam buvo pavesta tik palydėti Juozą Lukšą ir kitus jo draugus iki Lietuvos ir pačiam sugrįžti.

Tada viskas nutilo, ir apie Julijoną nebuvo girdėti. Julijonui buvo pranešta

draugų nuomonė ir jo netiesioginių vadų nusistatymas, kad nėra prasmės naujam žygiui, jeigu toks ir būtų rengiamas. Auką galima sudėti, bet, jei nematyti tam prasmės, tai... Kitaip veikė Julijono minčių aparatas. Kai gavo žinią iš Juozo Lukšos, kad jis laukiamas, Julijonas klausimo nediskutavo. Jis tikriausiai galvojo, kaip ir jo draugai, bet čia lėmė dar kitas imperatyvas - ištikimybė kovos draugui, kuriam buvo priekaimą sudėjęs.

Išvyko. Išvyko su Jonu Kukausku... Sovietiniame leidinyje "Vanagai iš anapus" pagal Jono Kukausko informaciją tvirtinama, kad Julijonas ir Kukauskas buvo MVD aptikti bunkeryje. Kukauskas puolėsis prie angos, Julijonas, supratęs, kad tai išdavimas, paleidęs į Kukauską šūvį. Bet šūvis nekludęs... Galima tuo patikėti. Julijonas ne iš tų, kurie galėtų kitam gyvybę atimti. Savo gyvybę jis gali atiduoti, kad neišduotų priešui šventos paslapties, nors jo žuvimo aplinkybės rezistencinių šaltinių buvo praneštos kitokios.

Julijonas Būtėnas buvo laisvojo pasaulio lietuvių šviesioji auka prie pavergtos Lietuvos dešimčių tūkstančių aukų rezistencijos kovoje.

Tai galima vertinti ir kaip auką Vakarų pasaulio, kurio lyderių moralinis lygis leido jų žodžiams skirtis nuo jų veiksmų. Žodžiai kėlė tikėjimą ir kurstė žygius už laisvę. Veiksmai sukilusius už laisvę išdavė. To išdavimo auka buvo ir Julijonas, kaip ir visos Lietuvos rezistencija, kaip ir viso pavergto pasaulio pasipriešinimas.

Bronius Krivickas

MOKSLEIVIJA NEPRIKLAUSOMYBĖS APSAUGOJIMO IR STIPRINIMO DARBE

Dabar, kiek sąlygos leidžia, ir konkrečiu būdu stengsimės stiprinti savo krašto saugumą. Tas "konkretus būdas" bus mūsų aukos Ginklų Fondui. Jau dabar iš spaudos pranešimų matyti, kad mes, moksleiviai, tinkamai įvertiname Ginklų Fondo reikalingumą. Stengsimės ir toliau būti uolūs Ginklų Fondo rėmėjai ir savo kukliomis aukomis prisidėsime prie krašto stiprinimo darbo. Aukodami Ginklų Fondui, mes parodome norą, kad mūsų kariuomenė būtų gerai, moderniai ginkluota. Bet taip pat parodome, kad mes pasitikime savo kariuomene, ją vertiname, ją mylime ir branginame. Juk žinome, kad kariuomenės tvirtumas pareina ne vien nuo moderninio apsiginklavimo, bet ypačiai nuo jos dvasios stiprumo, nuo atkaklumo, ryžtingumo ir drąsos, nuo idealizmo ir noro aukotis dėl kitų. Šių ypatybių negali turėti ta kariuomenė, kuria tauta nepasitiki, kurios visuomenė negerbia ir nevertina. Kariuomenė tik tada turės ryžtingumo, drąsos ir pasiaukojimo, tik tada rodys stebuklus kovos lauke, kai jus už savo nugaros tautos pasitikėjimą ir paramą. Pas mus kariuomenės su visuomene susiartinimo šventė yra rengiama dėl to, kad visuomenė turėtų progos iškilmingai ir organizuotai pareikšti savo pasitikėjimą ir pagarbą ginkluotoms krašto pajėgoms. Kare paprastai stengiamasi sunaikinti tautos pasitikėjimą kariuomene. Jeigu priešui tatai pavyksta, jis jau yra karą laimėjęs.

Mes ryžtamės visada savo dvasia būti su krašto gynėjais, visur, kur tik galima, skleisti pasitikėjimą savo kariuomene, apie kurios didvyriškumą ir ryžtingumą kalba Širvintų, Giedraičių, Radviliškio ir daug kitų nepriklausomybės kovų epizodų. Ieškosime įvairių priemonių, kurios padės ir mums patiems įsigyti karišką išsilavinimą bei išsiauklėjimą, kad, reikalui esant, galėtumėm aktyviai dalyvauti krašto gynyje. Aišku, savo kariniu pasirėngimu mes neprilygsime kariuomenei, bet stengsimės nuo jos neatsilikti savo drąsa ir kovos ūpu, patvarumu ir pasiaukojimu.

Kariuomenė yra daugiau fizinės tautos jėgos reiškinys. Jos tikrasis uždavinys - ginti savo krašto gyventojus nuo jėgos smurto ir garantuoti tautai laisvę ir ramybę. Ji veikia tada, kai kyla tarp valstybių fizinė kova. Bet gi tarp tautų eina visą laiką tyli kova, kuri

pareikalauja daug jėgų ir kūrybiškumo. Ši kova reiškiasi kultūrinėje ir ekonominėje srityje. Gal tai ne kova, tai greičiau lenktynės. Bet vis dėlto likimas yra negailėstingas tai tautai, kurios kūrybiškumas išsenka, kuri nebeišlaiko lenktynių tempo ir atsilieka. Ji yra nustumiama, kartais parbloškama ir sutrypiama beskubančių ir nemanančių sustoti. O šių lenktynių tempas visą laiką smarkėja. Vis daugiau reikia dėti pastangų, vis daugiau įtempti jėgas.

Ir mūsų tauta dalyvauja tose lenktynėse. Ar bus ji nustumta, ar išvers iki galo? Jeigu ji būtų nustumta, aišku, jos ateitis būtų tamsi, neilgai ji išlaikytų ir savo nepriklausomybę. Juk mažosios tautos gali tik savo dvasios turtais, savo kultūra tapti didelės ir reikšmingos. Mūsų tautos ateitis ir jos nepriklausomybės garantija taip pat pareis nuo to, kiek ji įvertins svarbiuosius kultūros veiksmus, religiją, mokslą ir meną, kiek ji pasirodys kūrybinga ir morališkai aukšta. Jeigu net didelės ir fiziškai galingos valstybės sunyko arba žuvo dėl piliečių moralinio sumenkėjimo ir kūrybiškumo išsekimo, juo pavojingiau tatai yra mažosioms tautoms.

Mes nuolat girdime, kad jaunimas tautos ateitis, kad nuo jo pareina tautos žydėjimas ir smukimas. Be to, mes žinome, kad tautos ateitis ypač pareina nuo besimokančio jaunimo, nuo būsimųjų inteligentų, kurie po kiek laiko vadovaus tautai visose srityse. Mūsų tauta nėra pirmųjų eilėse. Ji reikia daug kuo pasivyti žmonių priekyje žygiuojančias tautas, jai reikia žymiai paspartinti savo tempą. O mūsų tautoje būsimųjų inteligentų, moksleivių, yra net žymiai mažesnis procentas, kaip kai kuriose kitose tautose. Todėl Lietuvos inteligentui, proporcingai imant, teks žymiai daugiau nudirbti, žymiai daugiau kūrybiškumo parodyti, norint savo tautą pastatyti į pirmųjų eiles.

Taigi, nors pas mus inteligentijos ne taip jau daug, bet kai kas drįsta šaukti, girdi, mes inteligentų nebeturim kur dėti. Šiuose žodžiuose yra nemaža tiesos. Lietuvoje iš tikro yra per daug tokių inteligentų, kurie nenori nė menkos plytelės pridėti prie tautos kuriamojo darbo, kurie paskendę savanaudiškume ir asmeniniuose reikaliukuose. O visame krašte plačiausia dirva darbu! Kiek gali pasidarbuoti kad ir mūsų kaimo gerovei

kūrybingas idealistas agronomas, mokytojas, kunigas. Bet gi dažnai šie inteligentai virsta savo srities amatininkais ir nenori matyti, kaip kaimas veržiasi į šviesesnį gyvenimą, kaip trokšta kultūrėti ir siekti didesnės ekonominės gerovės. Jie galėtų būti tikrieji kaimo žmonių vadovai, jeigu nuoširdžiai ištiestų jiems ranką. Darbo dirva neaprepiamai jiems būtų plati, jie savo kūrybingumą galėtų panaudoti dideliu ir šventam tikslui. O kiek nuoširdžių ir darbščių kūrėjų laukia mūsų mokslas ir menas! Kiek darbininkų reikia spaudai! Kiek sumanių ir darbščių žmonių reikia mūsų prekybai! Kiek drąsuolių reikalauja mūsų jūros ir padangės užkariavimas! Geriau apsižvalgę turėsime patvirtinti, kad pas mus vis dėlto plati darbo dirva, o maža artojų, maža žmonių, kurie turėtų kuriamojo idealizmo, kurie liepsnotų darbo meile ir aukotų savo asmeninę gerovę tautos labui.

Taigi, tauta išsiilgusi laukia nuoširdžių darbuotojų, tikisi iš mūsų didelio kūrybingumo. Mes ateityje visi turėtumėm būti tam tikra prasme kūrėjai, o ne amatininkai, kuriems, pvz., rūpėtų tik tam tikrą skaičių pamokų atlikti, tam tikrą skaičių puslapių prirašyti, tam tikrą laiką atsėdėti įstaigoj ir t.t. Reikia auklėtis norint būti kūrybingu žmogumi, norint gyvenimui daug duoti. Menkutis be charakterio žmogelis ne ką gali duoti savo tautai. Tik asmenybės, tik tvirtieji žmonės neša pasauliui ir tautoms gerovę. Todėl mes auklėsime. Religija bus mūsų auklėjimosi pagrindas. Ji padės mums formuoti savo charakterį ir pasaulėžiūrą. Ji ateityje įpareigos mus dirbti kitų labui ir išnaudoti savo kūrybines galias, nes gi, kam yra duotas vienas talentas, turės atsinešti du, o kam duota penki talentai, turės atsinešti dešimt. Religija padės mums išlaikyti ir prideramą moralinį aukštumą. Mes ugdysime savo valią, kad pajėgtumėm išlaikyti dvasios harmoniją ir atsisipirti blogai aplinkos įtakai. *Be valios žmogus negali būti asmenybė, nes jis bus palenkiamas aplinkumos, o asmenybė laikosi savo principų, neatsižvelgdama į jokį išorinį spaudimą.* Mes naikinsime egoizmo, savanaudiškumo šaknis, dažniau atsiminsime didįjį artimo meilės įsakymą. Įprasime pagerbti kiekvieną

(Nukelta į 5 psl.)

MOKSLEIVIJA NEPRIKLAUSOMYBĖS APSAUGOJIMO IR STIPRINIMO DARBE

(Atkelta iš 4 psl.)

žmogų, stengsimės įsigyti kuo daugiau humaniškumo, kuris mus lydės kiekviename žingsnyje ir apspręs mūsų santykius su kitais žmonėmis.

Iš viso mes jausime pareigos išnaudoti visus būdus ir priemones, kurios padeda ugdyti, išsiauklėti tvirtais, dorais ir žmoniškais žmonėmis. Progu auklėtis užtenkamai atrasime mokykloje ir už mokyklos sienų. Kiekviename žingsnyje sutiksime progą tobulinti ir taurinti save. O gera knyga, religinė praktika, įvairūs susibūrimai bus mums reikšmingiausios auklėjimosi priemonės. Fizinė kultūra bus tik tada gera auklėjimosi priemonė, kai mes išmoksime tarp fizinės ir dvasinės kultūros palaikyti pusiausvyrą, ir kai *svetimos gimnazijos sportininkai įprasime parodyti pagarbą ir tikrą draugiškumą.* Be ko kito mes prisieksime vengti narkotikų, žudančių fizinės ir dvasinės pajėgas.

Be tvirto charakterio daugelis žmonių žūsta, neišnaudoję savo gabumų, nepalikę gyvenime to, ką turėjo palikti. Jie užmiršta savo pareigas, o puolasi naudotis gyvenimu. Mus gimnazijos suole visą laiką lydės gilus pareigos supratimas. Mes neapleisime paprasčiausių pareigų. Rimtai dirbsime savo kasdieninį darbą. Rimtas pamokų mokymasis suteiks mums intelektualinį išsilavinimą, leis pažinti nors mažą dalį to didelio mokslo, kurio viso jokiū būdu nebeįstengia aprėpti vieno žmogaus protas. Menko intelektualinio išsilavinimo, neturįs elementariųjų mokslo dalykų pažinimo žmogus neturi teisės vadintis inteligentu.

Būtinias dalykas yra ir estetiškas išsilavinimas. Šį išsilavinimą padės mums įgyti teoretinis susipažinimas su menu, poezijos, beletristikos skaitymas, muzika, tapyba. Vieną kurią meno šaką reikia būtinai geriau pažinti. Menas savotiškai veiks ir švelnins mūsų būdą, darys mus kilnesniais, atvers naujų pasaulių akiračius.

Atsiranda žmonių, net iš pačių auklėtojų tarpo, kurie tvirtina, kad moksleiviui užtenka tinkamai išmokti pamokas ir pasiskaityti knygu, įeinančių į literatūros programą. Bet koks skaitymas spaudos, domėjimasis savo krašto kultūrinio ir ekonominiu gyvenimu, stebėjimas įvairių reiškinų ir kritiškas jų vertinimas esąs nereikalingas. Bet tie žmonės taip pat skelbia - koks moksleivis mokykloje, toks jis bus ir gyvenime. Taigi, savaime prašosi išvada:

jeigu moksleivis, būdamas gimnazijoje, nesidomės savo tautos kuriamuoju darbu ir nesistengs plačiau pažinti gyvenimo, tai ir, išėjęs iš gimnazijos, jis tokiais dalykais nesirūpins. Todėl mes seksime dienraščius ir rimtesnius žurnalus, stebėsime, kas mūsų tautos kuriama, kas pasiekama kultūrinėje ir ekonominėje srityje. Kuo geriausiai susipažinsime su savo tautos praeitimi, jos kalba ir tautodaile. Stengsimės, kiek sąlygos leidžia, pažinti naująją lietuvių literatūrą, muziką, plastinį meną ir įvairių sričių laimėjimus. Pailsime savąją knygą, savąją dainą, savąją muziką ir visa, kas yra sava, lietuviška. Apskritai, džiaugsimės savo tautos laimėjimais, liūdėsime dėl nepasisekimų, įprasime jausti kartu su tauta. Šitaip mes dalyvausime jos kuriamajame darbe. Tokiu būdu mes pajusime, kad kiekvienas esame gyvas savo tautos narys, jos likimas mums bus mūsų likimas, ir mes niekada nepaliksimė nuošaliai nuo jos reikalų.

Po kiek laiko mes visi dirbsime kurioj nors srityje. Daug kas jau iš mažens jaučia patraukimą prie to ar kito dalyko. Vieną daugiau domina fizika, kita - matematika, kita - muzika. Svarbu pataikyti į savo sritį, pasirinkti tokį darbą, kurį mėgtume, kuriam daugiau gabumų turėtume. Svarbu ir tinkamai savo darbo sritį pažinti. Čia mums jau dabar gali šiek tiek patarnauti būreliai. Mes galime ten pagilinti žinias to dalyko, kurį mėgstam, galime jį plačiau studijuoti ir dar labiau pamėgti. Būreliai bei įvairūs organizacinio pobūdžio susibūrimai taip pat padeda mums ugdyti iniciatyvą, moko dirbti ne iš prievartos, bet iš noro ir pareigos. Savo iniciatyvai parodyti visur ieškosime progų. Niekada nevengsime darbo, kurį uždės mums pareiga ar tai būrelyje ar kur kitur.

Daugelis iš mūsų turės progos dirbti kultūrinį darbą, o kitiems teks ir ugdyti savąją kultūrą, kuri yra tikrasis laisvės laidas, tautos dvasinio tvirtumo ir atsparumo saugotoja. O vieną kartą jau buvo mūsų tautą ištikęs tragiškas likimas dėl pasidavimo svetimai įtakai ir savosios kultūros užmiršimo. Kultūriniai darbai mes ruošimės visu rimtumu. Gimnazijos suole mus ypačiai domins mūsų tautos kultūrinė pažanga ir kultūriniai laimėjimai. Mes lavinsimės, ugdysime savo iniciatyvą ir gabumus, kad ateityje būtumėm tinkami savo krašto kultūrintojai ir kultūrinį gėrybių kūrėjai. Juk, aišku, kad nuo mūsų kultūros aukštumo ir tautiškumo priklausau net kai

kurių mūsų krašto dalių ateitis. Klaipėdos kraštas bus juo greičiau atlietuvintas, juo labiau jį paveiks lietuviškosios kultūros įtaka. *Vilniaus klausime didelę rolę suvaidins lietuviškosios kultūros aukštumas.*

Mes nevengsime įvairių sričių darbo. Pas mus daugelyje profesijų dirba milžiniškas procentas svetimtaučių, lyg ta profesija naudotis būtų jų vieny privilegija. Ypačiai pramonė ir prekyba yra svetimtaučių rankose. Jie valdo neproporcingai didelę dalį mūsų valstybės kapitalo. Tai neteisinga ir labai žalinga mūsų tautai. Lietuviui inteligentui paprastai trūksta platesnio užsimojimo ir drąsos dirbti anose srityse ir konkuruoti su svetimtaučiais. Vis dėlto iš mūsų tarpo turės rasti žmonių, kurie nesibaidys ir anų profesijų ir stos kovoti už savo tautos teises.

Būtinai reikalingas mūsų tautai yra įsistiprinimas jūroje. Mes skatinsime savitarpyje ir plačiosiose visuomenės masėse veržimasi prie jūros, skleisime jūreivystės idėją. Mūsų tauta turi pagaliau užvaldyti jai priklausančius žyduosius plotus. To reikalauja jos ambicija ir ekonominė gerovė. Mūsų tarpe rasis pasiryžėlių, kurie stos darbininkais į jauną, vos besikuriantį Lietuvos laivyną.

Bendrai mes ryšimės ateityje apimti visas mūsų tautos gyvenimo sritis ir jai tinkamai vadovauti. Stengsimės iš gimnazijos išsinešti kuo daugiau kūrybos dvasios, įsigyti kuo daugiau išsilavinimo. Neleisime laiko veltui, o savinsimės tuos dvasios turtais, kurie yra mums prieinami. Mums tauta dabar daug duoda, o mes ryžtamės jai skolą gražinti. Ateityje mes tikimės stoti į darbą pilni kuriamojo idealizmo. Kūrybingumas išplauks iš mūsų išsiauklėjusios ir išsilavinusios asmenybės. Idealizmo mums duos platieji tautos darbo dirvonai, noras nešti savo tautai šviesą ir gerovę, dirbti dėl jos pažangos, laisvės ir nepriklausomybės. Jauni žmonės visada ilgisi didelių žygių. Už kilnią idėją jie aukoja ir savo gyvybę. Mes įsisamonsime, kad vienas pačių kilniausių žmogaus žygių yra savo jėgas atiduoti tautos kuriamajam darbui. Sąžiningai atlikdami savo pareigas, jausdami drauge su tauta, ryždamiesi dirbti dėl jos gerovės, mes jau dabar prisidedam prie to didelio darbo ir stipriname savo tautos nepriklausomybę. Mes ryžtamės su patvarumu, su valia pildyti savo pareigas tėvynei, o pavojaus valandai išmušus, dėl laisvės nesigailėti savo gyvybės.

Henrikas Algis Čigriejus

JEI NE TAS BOKŠTAS

Kraštas į vakarus nuo mūsų namų visada man atrodydavo ypač įspūdingas ir paslaptingas. Gal dėl tų ilgai vasaromis ir žiemomis žėruojančių saulėlydžių. O brač, ten tai turėtų būti! Ten. Spalvotos ten šalys ir dideli miestai.

Prie vieno, pirmutinio, t.y. palyginti arčiausiai esančio slėpinio kartais tekdavo ir prisiliesti.

Paslaptytys pamažu sklaidosi. Blogai? Nelabai - paprastėdamos jos darosi ir savesnės, ir jaukesnės.

Kalbu čia apie labai tolimas dienas ir Saločius.

Per kai kurias šventes, ypač per Antanines, į Saločius ruošdavomės su smagiu jauduliu. Iš vakaro. Kieme pakvėpdavo degutas, kuriuo tėvas rūpestingai tepdavo brikelio ašis, sklaidydavo ir kepamų varškėtų bei lašinėčių bandelių kvapas. Ogi dar po langais didžiosios pinavijos - kaip kvėpdavo tos!

Išbraškėdavom išlinguodavom keliukais ir šunkeliukais (žinom kokie mūsų krašto keliai) ligi vieškelio. Tada tai jau linksmi po mumis suvirpėdavo ir kelias, ir ratai, o pavieškelės medžiai ir trobos greitai greitai pradėdavo slysti atgal.

"Va jau bonia matyti", - pasakydavo kas nors iš važiuojančių. Ir tikrai - iš kuplaus, didelio liepų

guoto kildavo spindintis priešpiečio saulėje bokštas.

Ir štai nuo tų laikų, nuo tų vaikystės Antaninių meto man miestas be bokšto, nors ir vieno vienintelio, ne miestas. Na, gyvenvietė, ir tiek.

Stebėtinas buvo Saločių, mūsų medinės architektūros paminklas - bažnyčia, statyta dar XVIII amžiuje.

Tik, anot Kazio Bradūno:

*Medį pasiėmė Dievas
Dūmais ir liepsnomis.*

Tai atsitiko vieną šviesią ir gražią, deja, ir labai tragišką 1944 metų liepos mėnesio dieną, traukiantis vokiečiams.

Na va - ir paliko gražusis mano miestas be bokšto. Ligi šiol.

Betgi vėl: bėgant metams, diena po dienos, kaip ir anais vaikystės bei paauglystės laikais, Saločiai vis labiau ir labiau siaučiasi keista ana būtaja paslaptimi, kartais blyksteldami prisiminimų vaizdiniais, kartais iš senų fotografijų atsiskudami ne vien artimųjų bei pažįstamų veidais.

Ir vėl suspindi tas bokštas. Taip tikrai, kad tikriau nebebūna. O jei pasakyčiau: "Jeigu nebūtų man akyse šito bokšto, jau nebesugriaunamo ir nebesudeginamo atminty, kol tik ta atmintis bus gyva, turėčiau "sulaužyti plunksną", pasakyčiau labai nepersūdydamas.

Vidugiriuose apie 1937 metus. Sėdi: mama Apolonija su Henriku, senelė Elzbieta, teta Marijona ir jos duktė Aldutė. Stovi: tėvas Antanas, teta Domicelė ir jos vyras Mykolas Dzevečka.

*Aplė ką įnal mašto, eidama
vieškellu, vyturiul giedant?
Aplė ką gi maštys - aplė savo
gyvenimą - - -
Akmenėlis po kojom skambus,
balsas mažo paukštelio skaidrus,
O eina kol kas ne basa - - -*

*Ką patarsį tu maštančiai širdžiai?
Juk nieko.
Tik akims, kai aptemsta, pakiški
tu juokdario knyga,
Juokdario juokdario,
pramaniūgo,
Nėr vaisto geresnio už juoką.*

*Būtų gerai ne pro ašaras.
Ak, vieškelio vingi,
Daugel mes matę ir daugel
patyrę,
O lemtis - mūsų močia, lemtis
maloninga:
Mums visiems tik p o v i s k o -
šliūpt žvyro.*

*Vido DULKĖS nuotraukoje: poetų
H. A. Čigriejaus ir V. Brazlūno
autografa! skaitytojams.*

AUTOBUSU
IŠ BIRŽŲ

*Lekia tik lekia pro šalį žydintys
sodai.
Krest autobusas, ir bernas tuoj
žodį pasako,
Sako jų ir daugiau - jis važiuoja
ne vienas,
Draugas jo lygiai toks pat
auksaburnis.*

*O senutės burnoj nebeliko, rods,
nieko,
Gal reiktų ką nors pakramtyti, ką
nors pačiaumoti,
Kelias gal ilgas, o gal ir neilgas -
Dvi, o gal trys, o gal keturios
stotys - - -*

*Vaiskų pavasario rytą matai, kaip
marguoja
Atspindžių atspindžiai, ir įsiduri
pirštą
Į kažką, kai brauki sau per kaktą -
Į usnį nuo Biržų,
Į usnį per sodų žydėjimą?!
Sodai pradingsta.*

PETRINĖS

*Negi jau būtų po vasaros?
Eik tu sau - Juk Petrinės,
Sodinkim tik Petrą į krėslą,
žiedais apipintą,
Ir švyst lig lubų, lig aukštų
debesynų,
Švyst aukštyn, o paskui tegu
krenta*

*Į kupetą minkštą ar vandenį
galvų,
Ar į moterų būrį prie didelio stalo,
Kuris jau neblaivas, šiek tiek jau ir
kreivas*

Prie kairiojo galo - - -

*O, yra dar galvų, kuriose šaunūs
vėjai
Ir nupučia miglą, Ir nupučia lletų
- - -
Ir tolimas atveria - žolę Ir smėlį -
Raibuliuojantį vandenį, vasarų
sniegą - - -*

*O, dar visko yra! Na tai kas, kad
praelna
Šitas va viskas... Kitaip juk sutverti
Pasaulio neleista - per didelė
kaina,
Per didelė kaina. Neverta.*

*Juodosios mintys atslūkina
naktį,
Paryčiumi išsigarbina, betgi palteka
Žiurkę kaip suvenyrą - nieko nieko
Jai padaryt negali, negali jos
užplakti.*

*Slastais jos nesugausi, gali
nusikirsti
Pats šiuo padargu pirštus; išrūkyti
Neišrūkysi, nes dar užkursi,
Dar sudeginsi gryčią -*

*Ir tik puodelis vyno
Nemažas nemažas, raudono kaip
kraujo
Kai kada tą prakeiktą žvynę
Ima ir išskalauja.*

NA, TAI...

*Štai paskutinis jau svečias kels
koją per sienkštį.
Na, tai likit sveiki, sako jis,
pailsėsit dabar, atsipūsit -
Pasilikit sveikučiai lig kito jau
karto (ar bus kitas kartas?),*

*Ak, jūsų namai tai ne mano
namai. Manieji už miško.*

*Svečio žingsnis truputį netvirtas
(iš kur jis bus tvirtas),
Ir sustoja svetys, ir atsigręžia:
nagi reikia
Reikia dar pasižiūrėti, nors to
pasižiūrimo nepasimsi -
Debesėlis toksai akyse
pastovės pastovės Ir nuplauks
jis -*

*Ligi kito jau karto! Jei tokio tu
nesitikėtum,
Tai, rodos, prasmek skradžiai
žemę ar imk ir numirki
Šitai va tiesiai: kad jau nėra, tai
nėra, tenebūna
Nel tavęs, nel manęs.
Net ir vėjo su vakaru. Nieko.*

METŲ LAIKAI
IR MĖNULIAI
JAUNATIS

*O tu jaunatie, giedrame danguje
viršum gruodo,
Gal velenas bus kur įšalęs, ant
jo palypėjęs,
Pasakyčiau aš prakalbą zuikiui -
plebėjų plebėju! -
Būtų man pramoga, jam gal -
paguoda.*

PILNATIS

*Tai manai, kad yra dar laiko?
Per pilnatį daug kas mums
šauka į galvą,
Tik pažiūrėk - vaikas vaiką kaip
vaiko
Viršūnėm rugių. O tik senį
pagauna.*

MĖNULIS UŽ DEBESŲ

*Ruduo. Atgirgždės, atsimurdys
ratai.
Jautis atseks ratus; mažą mažą
žvakelę
Įžiūrėsime jaučio kakto], o po metų
Nebesutiksime to pesimisto, to
žalio.*

DELČIA

*Kaip trakši ledokšnis, gal
čiaukši
Čia Atropos žirkklės? Per delčią,
Man rodos, netyčia dabar įeigu
mirčiau,
Bematant ir vėl prisikelčiau.*

Stasė Šeštakauskaitė

Iš prisiminimų ciklo

"RAIBOJO SAKALO SKRYDIS"

Rymau Krinčine, vaistininko Viliaus Matuzevičiaus name, prie lango. To lango, pro kurį, žvelgdama į padūmavusias tolas, Eugenijus Matuzevičius įsivaizdavo matąs horizonte mėlynuojant jūrą. Paprastas mirtingasis realybėje gal to ir neišvys. Tačiau poetas į gyvenimą ir jo reiškinius žvelgė, kaip pats mėgdavo sakyti, "sielos akimis". Negailingas laikas jau baigia suskaičiuoti penketą metų, kai langas po bokšteliu nebesaulaukia Eugenijaus Matuzevičiaus žvilgsnio. Ir šandien Krinčine, be vaikiškai giedrų poeto "sielos akių", viskas daug niūriau, pilčiau.

Tačiau žmogų, netgi išėjusį, dar ilgai atspindi jį supęs pasaulis. Tiesiog negali jo neatspindėti ne kartą apdainuotas tėviškės šulinys, negali neprisiminti kelias, tiek kartų svetingai vedęs namolio, išminti gimtinės takai, senosios obelys ir jaunieji sodinukai. Poeto atminimą tebesaugo tėvų namas, jo knygos ir paveikslai, saulėlydžių atšvaitai languose, sugrįžimų tylą ir paskutinę sienksčio šilumą...

ŠULINYS

Dar tebėra tenai:

Ir pirmas mano veido atspindys,

Ir mano balso aidas

vėsių, slaptinųjų šulinio gelmė...

Eug. Matuzevičius "Tenai toli"

Esu šulinys. Mane iškasė tada, kai vaistininkas Vilius Matuzevičius, iš Alešiuo nusipirkęs puse hektaro žemės, 1928-aisiais pradėjo statyti namą.

Savo akyje tebesaugau anuometinį Eugenijaus žvilgsnį. Vaikiško jo veido negatyvą. Tai buvo 1932-ųjų rudenį. Mėlynų akių garbanus žvelgė į mano gelmę, išpūtęs žandus. Kartą, antrą... Kiek kartų žvelgė, tiek pūtė žandus. Jaunylis jo brolis Leonardas, pamatęs tokias gimnazisto pastangas, kad ims juoktis! Tada Eugenijus visai nevaikiškai paaiškino, kad jis Biržų gimnazijos orkestre pradėjo pūsti dūdą. Groja antruoju tenoru. O norint išmokti gerai ją pūsti, reikalingos pratybos...

Kitąkart šalia garbanotos Eugenijaus galvos išvydau dar garbanotesnę. Mano vandeniniame veidrodyje šypsojosi dar vienas žvalus gimnazistas Leonardas Žitkevičius, iš Vabalninko atbildėjęs sekmadienį dviračiu į Krinčiną. Kaip aš nustebau ir susižavėjau, kai jie abu pakaitomis su Eugenijum ėmė į mano gelmę berti cilėraščius! Patiko gimnazistų žaidimas - jų posmus gražinau aidu. Tai bent buvo smagumėlis!

Dar ne kartą šių namų numylėtinis vabalninkietis Leonardas žvelgė į mane, paslaugiai sėdamas vandenėlių šeimininkei Klaudivai. Dar ne kartą aidu gražinau šmaikščius jaunatviškus žodžius...

Prisimenu ir liūdnųjų dalykų. Matydavau - ir ne kartą - susirūpinusį vaistininko Viliaus Matuzevičiaus veidą, kai jis kibire į mano vėsią gelmę leisdavo šviežiu versiuokio mėšą. Maistą ir vaistą mažakraujyste ir plaučiais negaluojančiam vaikui. Tokį jį, motinos meilėi šaukiamą Ženiuku, tėvai parsivežė iš pirmojo pasaulinio karo ir bado nukamuotų Volgogradu platumų. Ir jei ne Lietuvos maistas ir oras, kažin kaip bebūtų buvę. Keletą kartų nualpusį paauglį - būsimąjį poetą - mano vandeniu gavino...

Metams bėgant, Eugenijus sustiprėjo, atsigavo. Smagumėlis buvo, kai jis - jaunas kariūnas, grįžęs iš Kauno Kalėdų atostogų, kartu su tėvu - vaistininku, šaltukui spaudžiant, iki pusės nusirengę, kieme lediniu vandeniu prausdavosi, grūdindavosi!

O 1940-ųjų vasarą mano versmė ėmė atspindėti lig tol neregėti veidai, netvarkingi kibirai. Sudrumstė mano atmintį, sudumblino vandenį, suspardė rentinį. Buvo tokių, kurie į mano šaltiniuotą gelmę svaidė lentgalius, barstė keiksmazodžius, netgi spjaudė... Nebeišgirdau daugiau tvirtų, vyriškų vaistininko Viliaus Matuzevičiaus žingsnių, šeimininkės Klaudivos dainingo balso, mielo gimnazistinio šurmulo. Tarsi mano gelmė būtų paskendęs lig tol toks įprastas ir jaukus pasaulis...

Eugenijaus akis vėl išvydau tik... po penkiasdešimties metų. Mes abu buvom labai pasikeitę, bet ir pasiilgę viens kito!

Aš jį atpažinau, jis mano vandens - ne. Pasirūpino išsemti, išchloruoti, nauju rentiniu ir stogeliu aptaisyti. O tada jau labai džiaugėsi, tiesiog didžiavosi manimi, gėrė ir gyrė mano vandenį. Ir savo posmuose mane aprašė ir kartu prašė nufotografuoti (žr. R. Rakausko nuotrauką).

Dar keletą metų aš Eugenijų Matuzevičių savo skaidria krinčinietišką verdėnę versmę gaivinau, jo veidą ir gyvenimo bei nelengvo kelio nuvargintas kojas ploviau. Tai mano vandeniu 1994-ųjų vasarą, birželio 20-ąją, paskutinį kartą numazgojo Poeto kūną. Prieš paskutinę, Didžiąją jo žemišką kelionę. Į Vilnių. Smiltim nusėtas, pušim padabintas Antakalnio kapines.

Dabar Matuzevičių sodybą globojančios rankos saulėje įšildytu mano vandeniu palaisto Atminimo sodą. Ir po mėlynų Krinčino dangum mes - kaip kadaise - vėl visi drauge. Aš - senasis sodybos šulinys. Ir medžiais atgimstantys man tokie artimi žmonės. Ažuolas tėvelis - vaistininkas Vilius Matuzevičius. Eglė motinė - trijų berželių, trijų sūnų, iš kurių du poetai, motina Klaudiva Matuzevičienė. Ir šalia viešo kelio besistiebiančias garbanotas ažuolaitis - argi tai ne gimnazistas Eugenijus, ošiantis amžiną meilę poezijai?!

VISI DARBAI, VISOS MINTYS - GIMTAJAI LIETUVAI

Taip trumpai galėtume apibūdinti žymaus mūsų kraštiečio Mykolo Tonkūno, gimusio Stačiūnuose (keli kilometrai ryčiau Pasvalio) 1896 m. rugpjūčio 15 d., gyvenimą, paliktus gilus nepailstamo darbo tėvynės labai pėdsakus. Augęs tarp keturių seserų ir keturių brolių. Du broliai ir dvi seserys buvę ištremti į Sibirą. Vyriausiasis brolis Jonas, gydytojas, nuo ligonės užsikrėtęs dėmėtąja šiltine, miręs besiruošdamas vestuvėms.

Nuo 1913 iki 1918 m. su kitu kiek vyresniu broliu Juozu, būsimu Dotnuvos žemės ūkio akademijos rektoriumi, o vėliau - Lietuvos Švietimo ministru, gyvenęs ir mokėjęs Maskvoje. Ten aukso medaliu baigęs matininkų ir kultūrtechnikų mokyklą, įsteigtą prie Maskvos universiteto. Sugrįžęs Lietuvon, nuo 1920 iki 1940 metų dirbęs valstybinį darbą. Žemės reformos valdyba jį paskyrė Telsių apskrities žemės ūkio tvarkytoju. Nuo 1930 metų tas pačias pareigas ėjęs Marijampolėje. Turėjęs gražų balsą - lyrinį tenorą. Dainuodavęs solo lengvose operetose ir kantatose, vaidindavęs Telsių teatrinuose pastatymuose. Vienu metu buvęs Šiaulių apskrities švietimo komisijos pirmininku. Tokių žinių apie M. Tonkūną yra pateikusi Amerikos lietuvių laikraštys "Draugas" Raminta Marchertienė, pažinojusi jį daugiau kaip 10 metų, 1949 m. atvykusį Amerikon. Iš čia

Mykolas Tonkūnas

IŠ CIKLO "MANO PRISIMINIMAI"

Mūsų kiemas buvo mūsų ir kaimynų vaikų pramogų, žaidimų ir išdykavimo centras. Kai kurie išdykavimai (mano vykdomi) turėjo būti žiauriai baustini. Pavyzdžiui, susikūrimas ugnies ant prieklėčio medinių grindų, po šiaudiniu stogu. Arba kirviu iškapojimas griovelio išleisti vandeniui iš suolo išskaptuotos duobutės. Mes toje duobutėje buvome pasidarę muiluoto vandens ir pūtėme muilo burbulus. Juk vandenį buvo galima iššluostyti skuduru, o ne kapoti griovelį. Už tai buvau tik išbartas, be rykščių pylos.

O dėl ugniakuro buvo taip. Mums "besišildant", bernas parvažiavo su rugių vežimu. Ties šuliniu sustojo, pasėmė vandens ir užgesino mūsų ugnelę. Nieko nesakęs iškrovė rugius klojime ir išvažiavo pasitikti kito vežimo. Bet iš klotimo išėjo mama ir sako: "Vaikeliai, vaikeliai, dėkokite Dievui, kad Jis jus ir mus globoja ir nekilo gaisras... Juk galėjote mus ubagais palcisti..." Ir viskas. Mes susigraudinom ir pravirkom. Pravirko ir mama.

Ir kaip nesigraudinsi? Kai pamačiau, kaip galvotrūkiškais bernas šoko prie šulinio prisipilti kibirą vandens ir skubino prie mūsų gesinti ugnies, supratau, kad būsiu padaręs kažką labai negero, kad tuoj ateis mama ir nepagalės kirčių į atplėštą užpakalį. O atsitiko visai

priešingai. Ji apkabino mus, persigandusius, glostė mums galvas be pykčio, bet su meile, tardama "vaikeliai, vaikeliai..." Mano baimę pakeitė šiltas meilės jausmas mamai. Ši vaikystėje patirta motiniška meilė vaikams pasiliko gyva iki šiolei praeties atsiminimuose.

Dar šiek tiek apie tėvus. Šeimos dvasia buvo mama. Ji visur suspėdavo: ir prie lopšio, ir prie pečiaus, ir prie paukščių (vištų, žąsų, ančių) bei gyvulių, darže, sode, visur! Viso ūkio tvarką aptardavo abu tėvai. Bet ir čia jautėsi mamos nuomonės mandagus, tėvui neužgaulus vyravimas. Į vaikų auginimą ir prasikaltusių baudimą tėvas visai nesikišo.

Žinoma, vaikai vienodai prasikalsdavom abiems. Bet tėvo visa bausmė buvo tik užkeikimas: kad juos čiorts, tuos vaikus...

Nuo mamos akies buvo sunku, net negalima pasislėpti. Ji matė viską ir neklystamai, išaiškino kiekvieną vaikų prasižengimą ir atitinkamai nubausedavo. Kartais mergaitės gaudavo "beržo košės" - iš šluotos ištraukta rykšte nuplakimo. Aš gaudavau tam tikrą skaičių kirčių į apnuogintą užpakalį mazguotu pančiu, kartais net su pamokslu, kaip velnias pragare už tokį nusikaltimą girdys smala ir lieps laizyti karštą akmenį. Dažniausiai nesuprasdavau, už ką esu baudžiamas, tad ir norėdamas negalėjau pasitaisyti. Tos bausmės užsimiršdavo.

Buvo dar viena bausmės rūšis, kuri

dar sužinome, kad M. Tonkūnas Amerikoje buvęs vienas iš pagrindinių lituanistinės mokyklos steigėjų, aktyvus Lietuvių Bendruomenės narys ir nuolatinis Vasario 16-osios gimnazijos Vokietijoje rėmėjas, apdovanotas specialiu garbės pažymėjimu. Kad ir nelengvomis gyvenimo ir darbo sąlygomis kartu su žmona išmokslinę abu vaikus: duktė Ritonė - pedagogė, biologė, sūnus Algis - geologas.

1981 m. staiga mirus žmonai, M. Tonkūnas persikėlęs arčiau dukters ir žento - Ritonės ir Teodoro Rudaičių. Pasižymėjęs nepaprastai gera atmintimi. Švenčių metu, susirinkus plačiai šeimynai, būdavo labai gražu paklausti jo prisiminimų. Iki mirties (1991 m. gegužės 8 d., Šeštinių išvakarėse) dar spėjęs parašyti savo gyvenimo prisiminimus ir netgi pluoštą prisiminimų apie brolių Juozą Lietuvoje ruošiamai išleisti knygai.

Savo tėvo gyvenimo autentiškus prisiminimus, "Draugo" iškarpa su minėtu R. Marchertienės straipsniu ir kitokios dokumentikos M. Katiliškio bibliotekai iš Toronto (JAV) atsiumtė duktė Ritonė Tonkūnaitė - Rudaitienė. Dalį atsiumtos korespondencijos ir toliau pagal galimybes spausdinsime "Šiaurietiškuose atsvėrimuose". Šiame numeryje pateikiame prisiminimų pluoštelį.

tikrai sukeldavo ryžtą pasitaisyti. Mama pabardavo ir užsidarydavo savyje ir tavęs nebematydavo. Tada jos neprakalbinsi ir jokiais meilikavimais jos dėmesio į save neatkreipsi... Ir tai galėjo tęstis ilgai - nuo ryto iki vakaro. Tokia padėtis taip tave paveikia, pajunti tokį vienišumą, kad nebeišsilaukia ir pravirksti, o verksmas išsilieja į raudą. Motinai pagailsta vaiko. Užtenka jai tik uždėti ranką tau ant galvos, paglostyti, ir tu pajunti susigražinęs motinos meilę.

Prie viso dar tiktų pažymėti apie kūdikių vystymą. Be vystyklų, tam reikalui buvo naudojama ilga, kokių 10 pėdų ilgio ir apie 3-3,5 inčų pločio švelnios plonos medžiagos juosta. Jos viršutinė pusė spalvota (raštuota), o apačia balta. Kūdikis galvytė padengiama skaryte, rankutės su vystyklu priglaudžiamos prie šonų ir tuo pačiu vystyklu apvyniojamos kojos. Rankytės privyniojamos dėl to, kad kūdikis neišidraskytų akių, o kojos, kad augtų tiesios, neišilenktų. Toks buvo vystymo tikslas. Tiesa, juosta buvo kūdikis tampriai apvyniojamas. Jis buvo panašus į mažą mumiją, paguldytą lopšelyje. Tokiai žiauriai kančiai buvo pasmerkiamas kūdikis. Juk jis nori judėti, o negali. Užtat, valandėlę pagulėjęs, pradeda verkti, pagaliau klykti. Paimtas ant rankų, dar pasūpuotas - nutyla. Sako, vaikas pajuto motiną ir nutilo. Kokia nesamone. Vietoje duotos vaikui galimybės laisvai judėti jis supančiojamas...

Gintarė Bulkytė, IV kl.
Ustukių pagrindinė mokykla

BRANGUS TĖVELI!

Įspėk, kas Tau rašo. Jei nežinai, tai aš Tau truputį padėsiu. Mano vardo pirmoji raidė "G". Tikriausiai jau supratai. Čia Gintarė.

Man sekasi gerai. Manau, ir Tau. Pas mus, Kretingoje, šilta, temperatūra siekia net 30 laipsnių šilumos. Viskas gerai, bet man labai trūksta Tavęs.

Prisimenu, kai buvau maža, Tu su manim žaisdavai, grįždamas iš miesto parveždavai lauktuvų, prieš miegą pasakėc paskaitydavai.

Kartais aš norėčiau vėl būti mažute. Maža labiau rūpindavai manimi. O dabar ne visada parveži lauktuvų, nebepaskaitai prieš miegą pasakos, o tik kartais dar pažaidi su manimi.

Ar skaitei šiandieniniame laikraštyje "Lietuvos žinios" straipsnelį apie motiną, kuri nužudė ka tik gimusią dukrytę?

Dėkoju, kad nesate tokie žiaurūs, pikti. Ačiū už tai, kad mus išauginate, mylite, rūpinatės, atkreipiate dėmesį.

Siunčiu jums visiems daugybę linkėjimų ir milijoną bučinių. Beje, sveikinu Tave, Tėtuk, su praėjusiu vardadieniu.

Myliu!

mes sukomes didžiuoju ratu! Kai ratas pradėjo sukintis, aš labai išsigandau, o Tu mane priglaudei prie krūtinės. Man buvo nebaisu.

Paskui Tu mane nuvedei prie ledų vagonėlio ir sakei: "Išsirink kokių nori, nes tu jų verta".

Kai liepą bėgiojau su Rokitu po pievas, prisiminiau, kaip Tu mokei mane važiuoti dviračiu. Tu mane užkėlei ant dviračio, truputį pastūmei ir paleidai. Aš išsilaikiau kokius penkis metrus ir pagrivau. Pradėjau verksti, o Tu atbėgai pasižiūrėti, kas atsitiko. Tu, Tėveli, mane pakėlei, nuraminai.

O ar pameni, kai pirkome mamai dovaną? Tu ir man nupirkai dovanėlę.

Aš labai Tavęs pasiilgau, Tėveli. Kada sugrįši namo? Mes visi Tavęs laukiam, o labiausiai aš!

Eglė Kesterytė, IV kl.
Ustukių pagrindinė mokykla

SVEIKAS, TĖTUK,

kaip Tau sekasi atostogauti? Aš labai Tavęs pasiilgau.

Dažnai prisimenu dienas, kai aš ir Tu buvome prie jūros. Tu tada nupirkai man šuniuką - gvy šuniuką, kurį aš pavadinau Roku. Tada jis dar buvo mažytis, su juodais ruoželiais šunelis. Jo letenėlės juodos, o apykaklė balta. Ausytės nulėpusios, o akytės atrodė tokios nedrašios. Jis pats vos paėjo, tai Tu paėmei jį ant rankų ir nešei.

O ar pameni, Tėveli, kai aš paprasčiau Tavęs, kad nuvestum mane prie karuselų? Tu nuvedei mane. Kaip

LAIŠKAS TĖVUI

Agnė Petrėnaitė, III kl.
Ustukių pagrindinė mokykla

Kai iš darbo grįžta tėtis,
Pasitinka jį mama.
Jiedu pradeda kalbėtis,
O aš laukiu nelinksma.

Tą naktį, kai aš ruošiausi ateiti į pasaulį, kaip pasakojo močiutė, Tu, Tėveli, nesumerkei akių, nes pergyvenai, kad man su mamyte viskas būtų gerai. Kai aš gimiau, tu atskubėjai pas mane ir mamytę. Deja, tuo metu į palatas tėvelių neleisdavo. Tu galėjai perduoti tik mažą laiškėlį mamytei, kuriame buvo pirmieji linkėjimai man. Kadangi mamytę operavo, mes iš ligoninės grįžome po 10 dienų. Namuose mūsų laukė gražiai sutvarkytas kambarys, mano lovytė, vežimėlis. Parvežta į namus labai ilgai miegojau. O Tu labai laukei, kol aš atsibūsiu, nes norėjai pamatyti mano akutes, kojytes, rankytes.

Kai buvo mano pirmasis gimtadienis, grįždamas iš Kauno (kadangi Tu dar mokeisi Kauno technikos universitete) man parvežei geltoną didelį šuniuką ir pliušinį meškiuką, kurį turiu ir dabar.

Kai buvo man 2,5 metų, mes pirmą kartą nuvažiuavome prie jūros. Kai aš pavargdavau, Tu mane pasisodindavai ant savo pečių ir nešdavai. O ant Tavo galvos aš pasodindavau geltonplaukę lėlę.

-Tėti, imk mane ant kelių!
Aš prašau priedama.
-Tu nevalgink tėvelio,
Man prikaišioja mama.

Mama, leisk man ant kelių
Pasėdėt su tėveliu.
Aš nevalginku tėvelio,
Aš, mamyte, jį myliu.

Kostas Kubilinskas

Greitai eina vaikystės dienos. Dabar man su Tavimi labai smagu žiūrėti krepšinį ir vakarais kalbėtis apie įvairiausius gamtos reiškinius, į įvairius klausimus ieškoti atsakymų enciklopedijose. Net mamytei sunku mus išskirti, kai reikia eiti miegoti.

Aš labai laukiu vasaros, kada visi važiuosime prie jūros. Dieną pliuškensimės jūros bangose, vakarais vaikščiosime po Raganų kalną ir pasakosime įvairiausias istorijas.

Aš labai džiaugiuosi, kad turiu tokį rūpestingą Tėvelį. Tėveli, myliu Tave ir prižadau gerais darbais, geru mokymusi ir rūpestingumu atsidėkoti Tau.

Tave mylinti ir gerbianti duktė Agnė.

GERASIS TĖVELI,

Sėdžiu viena namuose. Laukiu Tavęs grįžtančio iš tolimos kelionės. Mamytė su broliukais išėjo į parduotuvę. Man parneš ledų.

Tu pats geriausias. Tavo labai gražios akys. Kaip gera, kai apkabini mane, paglostai, o kaip gera sėdėti ant Tavo kelių. Kaip man skaudėjo širdelė, kai mokykloje vaidinau Jonuko Dunduliuko teatrą. Visų tėveliai buvo, o Tavęs nesulaukiau. Aš buvau bitutė ir paliepė. Visą laiką galvojau apie Tave. Labai stengiausi gerai vaidinti. Turbūt Tu jautei, kad aš Tau vaidinau. Man padovanojo saldainiukų. Vieną palikau Tau. Pasiėpiau dėžutėje, kur yra mano papuošaliukai. Saugau, kad Dovydas nesuvalgytų. Praeitą naktį Tave sapnavau. Tu man padovanojai parkerį. Jis stebuklingas. Padeda rašyti be klaidų. Atsikėlusį bėgau prie Tavo lovos. Tačiau Tavęs neradau.

Tėveli, mano džiaugsmeli! Aš Tau nupiešiau piešinėlį. Tai aš stoviu kieme, laukiu Tavęs. O čia mano ašarėlė. Ji labai gera. Tai mano džiaugsmo ašarėlė.

Tavo dukrytė Laurutė

Laura Kavaliauskaitė, IIa kl.
Pasvalio pagrindinė mokykla

Tėvo rankos... Kiek jose prasmės! Ar ne jos pirmos paėmė arklą, kad šeima turėtų duonos, bent pakenčiamą būstą? Ar ne jos raikė duoną galustalėj, kad papenėtų nuo nuolatinių nepriteklių alkstančią šeimą? Ar ne jos ėmė ginklą, kad apgintų nuo gausybės priešų ne tik šeimos, bet ir savo tėvų ar protėvių žemę? Ar ne jos, padariusios, šeimai sukalbėjus "Tėve mūsų", kryžiaus ženklą, tegul ir pūgoms slaučiant, ėmė kalėdaitį, lauzė ir dalijo žmonai, vaikučiams? Ar ne jos pirmiausia siekė išmaitinti šeimą kad ir tremties sąlygomis? Ar ne jos, tegul ir šurkštotos, ištikus bet kokiai negandai, glostė, ramino žmoną, vaikučius?

Taiigi gegužės pradžioje pagerbę Motinas, birželyje nepamirškime ir Tėvelio, nes jie abu - Tėvas ir Motina - be galo kiekvienai dorai šeimai vienodai reikalingi ir gerbtini. Tėvo dienos proga pabučiuokime tas suvargusias, gyslotas, raukšlėtas Tėvo rankas, mus apglėbiančias didžiulės meilės jėga.

Etnokultūra

SEKMINĖS

Per Sekmines neapseita ir be vedybinių burtų. Narteikių kaime buvo žinomas toks: "Par Sekmines reik nusipraust ir išliet vandenį par dešėn pet ir sakyt: "nuo mana mšlios, ant tava galvos" i taip prisiviliodava bernioko" (A.Rapkevičienė).

Sekminių išvakarėse piemenys pargindavo karves, apvainikuotas vainikais. Pavakary iškilmingai, su muzika ir dainomis, gindavo bandą namo. Skerdžius garsiai pūtė ožragį, piemenys pritarė mediniais lumzdeliais. Papuoštos bandos prie kiemų laukdavo karvių melžėjos ir šeimninėkės su dovanomis - Sekminių bandelėmis. Jei kuri šykšti šeimninėkė nieko piemeniui neduodavo, tai po Sekminių, varydami bandą namo, jos karvei priiškėdavo prie ragų šiaudų, kaulų, kad visi žinotų, jog ji šykštuolė. Todėl visos šeimninėkės stengdavosi pavaišinti piemenį, nes kitaip karvės pieno mažai duos.

Per Sekmines paprastai buvo ruošiamos piemenų iškylos - piemenų pautienos. Jų apeigoms vadovavo skerdžius. Jų vaišių apeiginį valgi sudarė kiaušiniene. Piemenys valgė, tikėdami įgyti sveikatos.

Sekminių dieną piemenys ganydavo tik iki pietų, nes kaimuose buvo daromi sombaliiai. Sueidavo visas kaimas į berželiais iškaišiotą klojimą, pasidarydavo sūpuokles, supdavosi, dainuodavo dainas, linksmindavosi ir vaišindavosi. Kai kur piemenys švėsdavo atskirai nuo suaugusių, bet tai priklausydavo nuo gospadorių.

Sekminių naktį piemenys stengdavosi nemiegoti, kad nepramigtų

ir neliktų "spirgučiais", nes kas išgindavo vėliavą, tą vadindavo "spirgučiu". Pavakary, visiems susirinkus, buvo sėdamos "apsados". Kiekvienam piemeniui gospadinė duodavo po septynis virtinius.

Antrą dieną piemenims leisdavo pamiegoti. Paparastai bandą gindavo merginos. Joms atsidūrus lauke, kaimo bernai atsiliepdavo su birbynėmis. Tokiu būdu jaunimas susiburdavo "ryteliams", kur jis linksmindavosi. Merginos dainuodavo išginimo dainą:

Anksti rytą keldama,
Per dvarėlį eidama,
Išgirdau, girdėjau -
Gegutėla kūkava...

Susirinkęs jaunimas dainuodavo ir šokdavo. Svarbiausią rytelių dalį sudarė "vestuves kelti". Viena mergina buvo išrenkama "jaunąja", o vaikinai "jaunikiu". Rytelninkų vestuvių apeigos buvo atliekamos panašiai kaip ir tikros vestuvės. Tai turėjo magišką prasmę. Žmonių tikėta, kad motinos Žemės ir moters organizmas yra vienodi. Pasikeitimai Žemėje - gaunamas derlius, yra tokie pat kaip ir nėsčios moters. Žemdirbys suprato, kad žmogaus lytinė meilė, vaisingumas ir visa, kas su tuo susieta, stimuliuoja žemės vaisingumą ir priverčia žemę duoti gerą derlių.

Sekminėse buvo garbinamas ir vanduo. Bažnyčioje pašventinus vandenį, visi jo parsinešdavo į namus. Juo apšlakstydavo gyvulius, namus, įpildavo į sulinį. Iki Sekminių žmonės nesimaudydavo, nes tikėjo, kad gali pagriebti laumės, vandenio, įtraukti Upinė. O po jų Dievas išvalo vandenį. Kai kur buvo šventinami upės ir ežerai.

Daiva Adamkavičienė,
etnokultūros specialistė

Varpai - 99(13): Iliustruotas literatūrinis publicistinis almanachas

Prieš vienuolika metų atnaujintas "Varpų" almanachas tęsia senųjų "Varpų", leistų karo metais, tradicijas, ieškojimus, supažindina ir su užmirštais, ir su visiems gerai žinomais, ir su naujais vardais.

Šiomet "Varpų" laureatu tapo mūsų žemietis poetas Mykolas Karčiauskas. Jo poezija kupina vaizdingų, gal tik mūsų senelių beatmenamų, žodžių, sklidina meilės gimtajam kraštui, tikėjimo gimtines telkiama stiprybe:

Kol aš dar tikiu, kad gimiau ir užaugau
Maža raidele Pasvaly, -

Kadais užkopta kibirkštėlė išsaugos
Mane mano šiaurės kely.

Kiti "Varpų" laureatai: Donaldas Kajokas (esė) ir Danielius Mušinskas (proza). Leidinyje spausdinama ir specialų prizą gavusio prozos meistro Mykolo Sluckio apysaka "Liaukis, motin Joana".

Almanachas domina ne tik prozos (A.Pocius, A.Rūkas ir kt.), poezijos (S.Lygutaitė, J.D. Žilalaitė) kūriniais, bet ir esė, pokalbiais, studijomis.

Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas knygos vertingumą nusako šiais žodžiais: "Daugeliui literatūros žmonių, literatūros tyrinėtojų visų pirma, o ir daugeliui tiesiog besidominčių literatūra jau nebus galima apsieiti be jos - rašant, galvojant apie literatūrą, skaitant ją, analizuojant".

"Varpai" yra skaitytojų aptarnavimo ir bibliografijos-informacijos skyriuose.

Parėngė Pranė Kupčiūnienė

12 d. - sukanka 45 metai, kai Kaupų kaime gimė filologė, humanitarinių mokslų dr. Genovaitė KAČIUŠKIENĖ. 1972 m. baigė Saločių vidurinę mokyklą, 1972-77 m. studijavo Vilniaus universitete, Filologijos fakultete, 1978-83 m. mokėsi šio universiteto aspirantūroje. Nuo 1977 m. dirbo Šiaulių pedagoginiame institute (dabar universitetas) lietuvių kalbos ir literatūros katedros dėstytoja, vėliau jos asistente; docentė (1987). 1987-91 m. Paryžiaus trečiajame universitete dėstė prancūzams lietuvių kalbą. 1992-96 m. Šiaulių pedagoginio universiteto Lietuvių kalbos mokymo katedros vedėja, nuo 1996 m. Filologijos fakulteto dekanė. Parašė knygų, straipsnių, išvertė į prancūzų kalbą J.Baltušio "Sakmė apie Južą".

15 d. - sukanka 75 metai, kai Pasvalyje gimė choreografė Ligija Sofija VAIČIULĖNIENĖ. Nuo 1944 m. dirbo pedagoginį darbą, nuo 1948 m. vadovavo vaikų šokių kolektyvams. 1952 m. baigė Kauno kūno kultūros institutą, 1967 m. - Vilniaus kultūros mokyklą. 1964, 1969, 1977 m. respublikinių moksleivių dainų švenčių vyriausioji baletmeisterė. Sukūrė ir scenai pritaikė šokių. Lietuvos nusipelnusi mokytoja (1965).

16 d. - sukanka 180 metų, kai Daujotuose (Raseinių raj.) gimė tautosakininkas, kunigas Antanas JUŠKA. Mokėsi pas daraktorių, lavinosi savarankiškai. 1834-38 m. mokėsi Kražių gimnazijoje, 1839-43 m. Vilniaus kunigų seminarijoje. Kunigavo Zarasuose, Obeliuose, Antazavėje. 1851-52 m. Ukmergės apskrities mokyklos ir mergaičių pensiono kapelionas. Vėliau klebonavo Pušalote (apie 1857-61 m.), Lyduvėnuose, nuo 1862 m. Vilkijoje.

BIRŽELIO MĖNESIO SUKAKTYS

1863 m. suimtas ir 9 mėn. kalintas Kaune. Nuo 1865 m. kunigas Veliuonoje, nuo 1871 m. Alsėdžiuose. Paskutinius metus gyveno pas brolių Joną Kazanę, kur ir mirė 1880 m. lapkričio 1 d. Apie 1852 m. pradėjo domėtis lituanistika: užrašinėjo šnekamosios kalbos žodžius ir posakius, parašė lenkų-lietuvių kalbos žodyną. Nuo 1860 m. rinko lietuvių liaudies dainas ir melodijas. Aprašė Pušaloto ir Veliunos vestuvinius papročius, sudarė lietuvių-lenkų, latvių-lietuvių kalbų žodynus, išleido lietuvių kalbos elementorių, rašė lietuvių kalbos gramatiką.

16 d. - sukanka 85 metai, kai Tolkiškių kaime (Trakų raj.) gimė agrochemikas, agrarinių mokslų dr. Kazys PLESEVICIUS. 1937 m. baigė Žemės ūkio akademiją. 1937-38 m. Dotnuvos selekcijos stoties agrocheminės stoties direktorius. 1946-56 m. RTFSR pramoninių laboratorijų darbuotojas. Nuo 1956 m. Joniškėlio bandymų stoties (1959-67 m. Žemdirbystės instituto Joniškėlio filialas) agrocheminės laboratorijos vedėjas, vyr. mokslinis bendradarbis (1972). Parašė knygų, straipsnių apie trąšas, Joniškėlio bandymų stotį. Mirė 1984 m. lapkričio 20 d. Kaune.

24 d. - sukanka 55 metai, kai Maironių kaime (Joniškio raj.) gimė

aktorius, režisierius Viktoras VALAŠINAS. 1961 m. baigė Pasvalio vidurinę mokyklą. 1964-65 m. Saločių vidurinėje mokykloje vadovavo dramos būreliui, pastatė Žemaitės "Marčią". Studijavo LTSR konservatorijoje, kurią baigė 1969 m. Nuo 1968 m. Kauno dramos teatro aktorius. Lietuvos nusipelnęs artistas (1985 m.). Sukūrė daug vaidmenų su įvairiais režisieriais. Už Andriaus Vištelio-Lietuvio vaidmenį J.Marcinkevičiaus "Erelnyčioje" apdovanotas teatro draugijos premija. Režisavo J.Glinskio komediją "Kristibaba". Televizijos serialo "Kriminalinės istorijos" režisierius ir vienas scenarijaus autorių.

27 d. - sukanka 75 metai, kai Kantariškių kaime gimė mokytojas, literatas Bronius SIVICKAS. 1947 m. baigė Pasvalio gimnaziją, 1952 m. Vilniaus universitete - Istorijos-filologijos fakultetą. 1950-57 m. ir 1960-77 m. dėstė lietuvių kalbą rusų mokykloje Vilniuje. 1957-58 m. kalėjo. 1977-89 m. mokytojavo Lukiškių kalėjime. Rašė eilėraščius, apsakymus, dramas, publicistinius straipsnius, kompozitoriai jo tekstais sukūrė dainų. Mirė 1991 m. sausio 25 d. Vilniuje. Po mirties kūryba išleista rinktinėje "Aketės" (1994).

29 d. - sukanka 55 metai, kai Pušalote gimė technikos mokslų dr. Petras PETROŠKEVICIUS. 1951-60 m. mokėsi Pušaloto vidurinėje mokykloje, 1960-64 m. Panevėžio hidromelioracijos technikume, 1965-70 m. studijavo Maskvos geodezijos, aerofotogrametrikos ir kartografijos inžineriniame institute, 1971-73 m. šio instituto aspirantas. Nuo 1970 m. dirbo VISI (dabar VGTU) asistentu, docentu. Nuo 1992 m. VGTU Geodezijos instituto direktorius.

ŠIAURIETIŠKI
ATSIVĖRIMAI

Leidžia M. Katiliškio
viešoji biblioteka

Adresas
Vytauto Didžiojo a.6/1,
5250 Pasvalys

Tel. 51319, 51352

Spausdino
UAB "Nevėžio spaustuvė"
Kranto g. 36, 5300 Panevėžys.
Apimtis - A3 . Užsak. Nr. 413
S.L. ISSN 1392-6810
Tiražas 500